

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 Vtrum omnes homines legi humanæ subdantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

quest. 92. differentia talis, quod vis directiva respicit ipsos actus
licitos, vel illicitos, aut indifferentes: coactua autem poena in-
dictum ad obseruandam legis. Prouenit, inquam, primò, quod
vis obligatoria humanae legis in foro conscientie ad um directi-
nam legis imponit autem poena ad vim coactuam legis spe-

ter. Pronunt fecun-
do, quod habet vim coactiu-
am. Dupliciter ergo aliquis ho-
mo potest esse legi subiectus.

Autem, super potesta-
te principis fundeatur:

qua neutraria in suo

robore est, nisi ab ha-
bene potestatam:

diferunt tamen mul-
tum quo ad actum,

qa us coactua actu-
dum, qui est cogere

ac punire iniurias, no-

potest exercere nisi

esta potestate princi-
pis. Nemo enim po-

test aliquem punire

iniurias, nisi principi-

s autoritate. uis

autem directiva actu-

sum, qui est dirige-

re, exercet ex eterna

legi autoritate, ex

quo denuo ab huma-
na potestate lex est

condita. Et quia fra-
stra est potesta-

ta, quae reducibilis

ad actum, ideo uis coactiu-

a legis humanae ex-
tendit se ad eum,

respectu cuius non

est reducibilis ad

actum per hoc no-

extendit se ad princi-
pem, qui non potest

a sua potestate cogi,

ut in litera dicitur:

sed ad alios: qui, esti-

non puniatur, puniri

enim a principiis.

Vis

autem directiva extendit se ad oēs, principes s. & subditos:

qua ad eum respectu omnium exercetur, dirigitur enim quis

a seipso & ab alio. Et ruris non est amplius in potestate principis opus ad actum directionis, ex quo condita est lex, sed au-

thoritate eterna legis humanae lex actum directionis exercet.

Ex his autem facile patet, solutio objectorum. Ad primū si-

quidem dicitur quod nulla repugnat a dictorum: quia altera

et vis obligatoria legis humanae in foro conscientie, seu que

ad Deum: & altera uis coactua eiusdem: qua homo hominem

punitio iudicari. & q' prima habet locum in principe, non se-

cundu[m] qui ho[me]m non habet supra se, ut in litera dicitur. Et ex hoc

provenit, quod Papa nullius iurius humani poena ligatur, quantum

cumque contra leges faciat. Ad confirmationem, i.e. declaratio-

nem dicunt, quod leges scriptae a sapientia non habent abu-

curam communiteatē, non solum carent iure coactuā, sed etiam di-

rectu[m] habent enim solum iuris ostentationem, ut ex dictis patet.

Ad augmentum dubij dicitur, quod uis directiva legis humanae

potest sumi vel in quo ad substantiam, vel quo ad operatio-

nem. Et secundum substantiam, non est nisi a potestate prin-

cipis uis coactua: secundum vero operationem, fallum est,

q' non est nisi a potestate principis: quoniam ut ostensum fuit,

ex quo lex condita est a potestate principis, uis directiva dirigit-

ur obligatio in conscientia a foro authoritate legis exercita ab ipsi

quacumque operatione potestatē principis, quod non accidit in

uis coactua quo ad eius operationem, ut ex dictis patet. Dicitur

secundo, q' esse a sola p[ro]p[ri]etate principis, licet sit ratio quod vis

coactua non se extendet ad principem, non in eis ratio, q' uis dire-

ctiva non se extendet ad cunctem: quia nemo cogitur a seipso,

sed dirigitur & obligatur a seipso. Prima responsum negat al-

lum quod ad actum: secunda sequelam. Ad confirmationem

petentem causam obligatoriam principis ad obseruandam pro-

p[ri]ncip[er]e legis, dicitur, quod est causa duplex, id est, propria voluntas,

& lex eterna. Propria autem voluntas non quae eligit obligatio-

nem liberu[m], vel contractu aliquo, sed quae eligit legem promul-

gare. Ex hoc manque ipso, q' voluntarie legem promulgat, vult

ordinacionem illam habere uim legis: & quia ordinationem ali-

quam obtinere uim legis est fortius ab eterna lege vim directiu-

A in foro conscientie, cui etiam princeps subiectur: ideo ex pro-
p[ri]a voluntate principis, & ex eterna lege vim obligatoriam prin-
cipis in foro conscientie lex humana habet, quoniam diversimo
de qua ab eterna lege sicut a causa, a qua est uis obligatoria, hu-
m[an]i modi a voluntate vero principis sicut a determinante causa

vnuerale ad effec-

tum speciale. sicut in

naturalibus causa

vnuerale, puta, Sa-

turnus respectu re-

rum fixarum, deter-

minatur ad speciale

effec[t]um, puta, osia a

semine talis produc-

centis animal habens

osia. Sicut enim pro-

ducere tale animal

sub Saturno, est deter-

mina[n]da: et ipsum ad osia

producienda in illo i-

ta constitueret legē

sub Deo, est determi-

nare Deum ad com-

municandam uim

obligatoriam in foro

conscientie legi. & si

cu[m] osia reducatur in

Saturnum, ut caufam,

ita uis ista obligatoria

in legē eternam. Et

per hoc patet respon-

so[u]m ad id quod di-

citur de voluntate

principis. Patet, n. q'

ex appositione q' le-

ges voluntari, obliga-

tu[m] remaneat, & non

minus liber quo ad

uelle & nolle, sed

quo ad bene uel ma-

la, uelle id quod lege

positum est. Aduertendum tamen est hic, q' sunt leges duplices,

quedam de communib[us] toti multitudini, quedam de propriis

aliquorum actibus, puta, de militibus. Cum dicitur quod prin-

cipis subiectus legi, non intelligitur de lege speciali, puta, mil-

itum, nisi ipse sit miles: sed intelligitur de lege cōi[ti]ni.

Karlus cum

princeps subiectus legi, intelligitur subiecti proportionaliter, ut

decer principem, & non sicut alios subditos, ut ex dictis manife-

stum est. In calce eiusdem responsionis ad tertium, dubium etiā

difficile occursit, quomodo ita simili, quod princeps po-

test legem tollere, mutare, & in ea dispeſare, & quod ipse in fo-

ro conscientie subiectus legi, ut determinatum est. Si enim potest

legem tollere, tollit eam a te, & sic faciet quod non habeat vim

legis respectu sui: ac per hoc absit, seruare conscientie non

seruabit eam, ut p[ro]p[ri]e non obligatus. Et confirmatur hoc, quia non

deterioris condicione est ipse, q' aliquis subditus: sed princeps

potest eximere unu[m] subditu[m] a lege cōi[ti]ni, qui apud Deum nō erit reus

violate legis, de cetero non ferias ea, ergo potest eximere seipsum:

& si hoc potest, sua obligatio ad legē sit in voluntate sua sola: &

nō est ex lege eterna, ut ex uera cā, cuius oppositio cōclūsum est.

¶ Ad hoc dubium premittit da sicut aliqua certa acceptata ab omni-

bis: deinde singuli modi dicendi. Certeū & confitūsum ab

omnibus est, quod princeps potest lecum dispensare sicut cum

alii, proprie loquendo de dispensatione: & q' potest q' q' & quā-

tum expeditus fuerit, eximere aliquem subditum, & seipsum a le-

ge, & q' potest legem mutare, sic aliam condendo loco eius, si

ue tota altera tollendo. Et nihil horum contradicit determinatio-

ni facte, s. p[ro]p[ri]e princeps subiectus legi in foro conscientie. Subiecti

nanc: ut princeps potest etiam habens precepta facienda: hec

sunt confecta communiter. Sed de mota dubitatione triplex est

opinio. Prima est, quod princeps licet subiectus legi huma-

ne, simpliciter & abolire habent uim legis, non subiectus

tamen legi habent uim legis cum exceptione sic personæ. Et

sicut princeps a principio constitudo legem, potuisse excep-

tere principem: ita post legem conditam potest se excep-

re, sicut & aliquem alium subditum. & sic si princeps non tol-

lit a se legem, obligatur: si autem tollit, non obligatur.

Sed contra hanc opinionem est, quia si princeps potest se

Prima Secunda S. Thomæ.

DD exi-

QVAEST. XCVI.

202

eximere à lege, obligatio sua ad legem est ridiculosa; posset nā
que eximēdo ē dicunt. Parere legem quam ipsi tuleris & qua-
re all. g. is onera graua in humero, ho minum & digito tuo nō
moues ea? reponde cum bona confusione; quia eximi meip-
sum quod est ridculum. Alia opinio est, quod quādiū lex non
est totaliter iubata, princeps obligatur.

A D TERTIUM dicendum, q̄ princeps dicitur esse solutus à le-
ge quantum ad vim coactiūam legis: nullus n. proprie cogitur à
seipso: lex autem non habet vim coactiūam, nisi ex principiō po-
testate. Sic igitur princeps dicitur esse solutus a lege, quia nul-
lus in ipsum potest iudicium cō-
demnationis ferre, si contra le-
gem agat. vnde super illud Psal.
50. Tibi soli peccavi &c. dicit
glos. quod rex non habet homi-
nem, qui sua facta dijudicet: sed
quantum ad vim directiūam le-
gis, princeps subditur legi pro-
pria voluntate, secundum qd*
dicitur extra de constitutionib.
Cap. Cum omnes. Quod quisquis iuris in alterum statuit,
ipse eodem iureuri debet. & Sa-
cientis dicit authoritas: Patere
legem, quam ipse tuleris. Imro-
peratur etiam his a Domino,
qui dicunt, & non faciunt: & qui
alijs onera graua imponunt, &
ipsi nec digito volunt ea moue-
re, ut dicitur Matthæi 23. Vnde
quantum ad Dei iudicium, prin-
ceps non est solutus à lege quan-
tum ad vim directiūam eius: sed
debet uoluntarius, non coactus
legem implere. Est etiam prin-
ceps supra legem, in quantum si
expediens fuerit, potest legem
mutare, & in ea dispensare pro
loco, & tempore.

In de creta*i*
lib. i. cit. 3.c.
Cum omnes
à med.

Infr. q. 97. 2.
3. ad 1. Et 2.
2. q. 60. ar. 5.
ad 2 et 3. et
q. 120. art. 1.
et q. 147. ar.
4. cor. p. et 2.
diff. 3. q. 3.
2. 4. q. 5. cor. 1.
et ad 5. et di-
st. 27. ar. 4.
cor. fin. et 4.
diff. 15. q. 3.
art. 2. q. 1. et
4. cor.
Cap. 31. non
longe a fin.

conuenit cum prima
opinione, & dis-
cretar secunda, in se-
condo autem conve-
nit cum secunda ali-
qualiter. & discre-
pas à prima. Et si
bene consideretur opi-
nio hac, apparet
quod salutem utri-
bus quod mentibus
humanis impressum uidetur, scilicet & quod princeps male
facit eximendo fe, uel alium a legit iugō: quod nī
hilominus exemptus, non est reus fratre l. gis. Si enim Papa
licentiat fe, vel alium, quia placet, ad non dicendum horas ca-
nonicas, uel carnes comedendum in Quadrageſima, licentiat
malefacit non dicendo horas, aut carnes comedendo, quia tur-
pis est pars, que non consonat suo toti ex natura iure, quod viola-
latur a subditō, & multo magis a capite, cui etiam a diuino iu-
re impropereatur. Dicis, & non facis illas omnis graue & cetera.
Matthæi vigeſimotercio, & nihilominus licet peccet sic licentia
tus, non tamen est reus violati precepti de horis canonicas dicē
dis, aut de carnis non comedendis. Fundatur hæc opinio
quo ad primam partem, super potestate principis, qua potest tol-
tere legem, simpliciter & quo ad aliquem, ut quod iana ex-
periencia reflatur in priuilegiis eximenteribus hos, uel illos a fo-
lutione decimaruin, in quibus etiam si nulla causa exprimatur,
sed solo in principiō fiant, robur non deest. Quod ad secundā
nero partem super naturali iure, quo turpis est omnis pars, que-

ARTIC. VI.

F non consonat suo toti: & quo in moralibus magis mo-
pla, quam verba: & princeps non solum ut præf. sed
creatur, & alijs huiusmodi, que naturalis ratio dicit. Sed
dum hanc opinionem nihil est ridiculum, omnia contra
nes obiectiones solvantur, obseruantur & repre-
sento redduntur.

quāmuis homines iudicent de
his cum eas instituant, tamē q̄ si
sunt instituta & firmata, non li-
cebit de ipsis iudicare, sed secun-
dum ipsas: sed si aliqui præter-
mitrat uerba legis, dicens se in-
tentionem legislatoris seruare,

videtur iudicare de lege. ergo
non licet ei, qui subditur legi, vt
prætermittat uerba legis, ut in-
tentionem legislatoris ris seruer.
¶ 2 Prat. Ad eum solum perti-
net leges interpretari, cuius est
condere leges: sed omnium sub
ditorum legi non est leges con-
dere. ergo corum non est inter-
pretari legislatoris intentionem,
sed semper secundum uerba le-
gis agere debent.

¶ 3 Prate. Omnis sapiens in-
tentionem suam verbis noui
explicare: sed illi qui leges con-
siderunt, reputant debent fa-
pientes. Dicit enim Sapientia
Proverbiorum octauo. Perne
reges, regnant, & legum con-
ditores iusta decernunt: ergo
de intentione legislatoris non
est iudicandum, nisi per uerba
legis.

SED CONTRA est, quod Hila-
rius dicit in 4. de Trinit. *Intelli-
gentia dictorum ex causis est af-
sumenda dicendi: quia non fer-
moni res, sed rei debet esse ser-
mo subiectus. ergo magis est at-
tendendum ad causam que mo-
vit legislatorem, quam ad ipsa
verba legis.

RESPON. Dicendum, q̄ sicut
supra dictum est, * Omnis lex or-
dinatur ad communem homi-
num salutem, & intantum obti-
net vim & rationem legis: secun-
dum uero quod ab hoc deficit,
iuritatem obligandi non habet. Vñ
Iurisperitus dicit, * quod nulla

Sed tunc insurgit questio. Quo pacto salutem diffundi-
in corpore articul. inter calum necessitatis habens dis-
p. nem annexam, & calum non necessitatis, quod recurrat
ad interpretationem superioris. Si nangue de ambiguo
bus est fermō, contradicit dictis ex responsione ad feci-
scilicet, quod secundum uerba agendum est in necessitate
ambiguo. Si de manifestis, contradicit dictis ex Secun-
dū, quod in manifestis extra calum necessitatis opus
interpretatione, fed uirtus epiechentia sufficit. Si
imo membro de ambiguis, & in secundo de manifestis
diff. distinctio est inutilis & extra artem, tamen præ-
dicta scilicet esse manifestum, uel ambiguum, quod
quaestio hæc citius solvetur, si videtur, quod in
datur latitudo. Nam quidam sic occurruunt ambigui-
tate, ut rationabile sit, quod si legislator adefet, hoc in
calubio partem determinat, nunc, hic, fernandam, ergo litera est de ambiguis, & de eis uniuersitatem ob-
sideret.